

ПОКУШАЈ ВУКА КАРАЏИЋА ДА СЕ ДОМОГНЕ РУСКОГ ПАСОША

Вукова делатност била је умногоме везана за путовања. „За првих 25 година брачнога живота (1818—1843) провео је одвојен од жене и породице пуних 11 година, путујући сваке године (сем 1833, 1836 и 1840) кад дуже кад краће време.“¹ Старање о путним исправама било је, према томе, увек за њ актуелно и не ретко непријатно. Сумњичави аустријски „беамтери“ с подозрењем су се односили према њему, српском избеглици и турском поданику. Не једном жалио се он на сметње у овом погледу.²

Стога се 10. децембра 1827. године и обратио А. С. Шишкову³ за руски пасош. „... я осмѣливаюсь — истиче он — возобновить отъ 21. Мая посланное мною къ В. В. покорнѣйшее прошеніе о изходатайствованіи мнѣ Россійскаго покровительства, и изяснить предъ вами, что въ семъ отношеніи всего бы полезнѣе мнѣ быть Русскій *нашпортъ* для литературнаго путешествія по южнымъ Славянскимъ краямъ, а имянно: по Сербіи, Босніи, Герцеговинѣ, Черной горѣ, Болгаріи, Албани, и Аѳонској горѣ.“ У прецртаном делу писма указује да би му такав пасош био веома користан; неће бити, нада се, никаквих сметњи за овакву путну исправу, јер је читавом свету познато да се и његова отаџбина поноси покровитељством руског цара; уз то, као пензионер руски, очекује пасош с правом. С њим би „какъ настоящій Русскій путешественникъ“ почетком априла 1828. отпутовао у Србију а затим, према приликама, и даље.⁴ (Напоменимо узгред да је сличним студијским циљевима и сличном маршрутом образложен годину и по раније и предлог ради додељивања пензије Вуку.)⁵

¹ Љуб. Стојановић, *Живот и рад Вука Стеф. Караџића*, Београд, 1924, 712; уп. и Г. Добрашиновић, *Вукова путовања*, Ковчежић, V, Београд, 1963, 75—119.

² Вук — А. С. Шишкову, Беч, 21. августа 1828 (*Вукова преписка*, III, 518). Неизвесност с добијањем пасоша од аустријских власти истиче Вук у писму П. И. Кепену од 9/21. августа 1828 (С. А. Виноградов, Е. П. Наумов и Г. П. Челканова, *Из переписки Вука Караџића с рускими ученими* (у књизи: *Славянское источниковедение*, Москва, 1965, 192).

³ Александар Семјонович Шишков (1754—1841). Од 1813. председник Руске академије. На челу Министарства просвете између 1824. и 1828. Важио је као крајњи конзервативац: у просветној политици иницијатор је сталешког уређења школства; на књижевно-језичком подручју — противник језичких реформи Н. М. Карамзина и поборник повратка језику црквених књига.

⁴ Вукова преписка, III, 516—517.

⁵ Г. Добрашиновић, *Неколико докумената из руских архива о Вуку Караџићу*, Архивист, Београд, XIII/1963, св. 1—2, 51—52. У свом мишљењу о Вуку писаном за министра просвете П. И. Кепен истиче да би „српског писатеља“ требало искористити за испитивање говора на јужном словенском оокрајку: бугарског, македонског, куцовлашког и албанског. У ствари, он је у томе пошао од претходних договора

Руски пасош био би за Вука од вишеструке користи: ослободио би га честих, уз то и непријатних старања око прибављања путних докумената; затим, под покровитељством моћне империје осећао би се знатно безбеднијим у крајевима под влашћу Порте, пре свега у свом „безаконном отечеству“; најзад, пасош би нашао места и у његовим обрачунима с противницима: као знак признања и подршке „једнородне и једноплемене Русије“.

Што се пак у вези с пасошем обратио А. С. Шишкову, сасвим је објашњиво. „Добри старац“ — како га је Копитар апострофирао у једном писму — био је у то време министар просвете, такође и председник Руске академије. Иако веома конзервативан у језичко-правописним питањима своје земље, он је усрдно помагао веома радикалног Вука, у првом реду његова истраживања свесловенског карактера, очекујући, можда, потврду својих традиционалистичких концепција у њиховим налазима. Још 1820. године, наиме, Руска академија је, на његову иницијативу, доделила Вуку сребрну медаљу за *Рјечник* и 300 рубаља за књиге које је Вук послао за њену библиотеку.⁶ Шест година потом Вук је добио руску пензију, понајвише заузимањем А. С. Шишкова.⁷ Најзад, он је пружио подршку и Вуковој молби да му се изда руски пасош, на жалост — видећемо — без успеха.

Вуково тражење руског пасоша мало је додиривано у литератури. Додуше, Е. А. Бобров је још 1908. саопштио суштину „афере“ која је настала у вези с тим; препричао је — недобронамерно, истина, по Вука — документе који су дати у прилогу овог мог рада.⁸ Код нас, пак, остали су и само питање и поменути чланак потпуно по страни: није их се с више пажње дотакао ни изврсни Вуков биограф Љубомир Стојановић.⁹

Вуков оптимизам у погледу добијања руског пасоша био је, видећемо, с много мање основа него што је он мислио.¹⁰ Шест дана после њега доставио је писмо из Беча А. Толстој,¹¹ вероватно шефу жандармерије и оснивачу тајне полиције Александру Христофоровичу

с Ј. Копитаром и Вуком (уп. V. Jagić, *Briefwechsel zwischen Dobrowsky und Kopitar* (1808—1828), Berlin, 1885, 693—694 — писмо П. И. Кепена Ј. Копитару, Петербург, 22. фебруара 1826; такође Вукову преписку, I, 273—275 — Вуково писмо Копитару, Будим, 19/31. маја 1826).

⁶ А. С. Шишков — Вуку, Петербург, 18. октобра 1820 (*Вукова преписка*, III, 501). Запис са седнице Руске академије од 31. јула 1820, чија се прва тачка тиче управо овог предлога, налази се у Архиву Академије наука СССР, Лењинград, под ситн. ф. 8, оп. 1, Но 25, лл. 71—71 об.

⁷ А. С. Шишков — Вуку, Петербург, 21. јуна 1826 (*Вукова преписка*, III, 511); уп. и писмо А. С. Шишкова министру финансија, од 24. маја 1826 (Г. Добрашиновић, *Неколико докумената* . . . , нав. дело, 54).

⁸ Е[вгений] А[лександровичъ] Б[обровъ], *Къ биографији В. С. Караджича (По документамъ III-го Отдѣленія)*, Минувшіе годы, 1908, Но 10 (Октябрь), 96—102. Аутор се односи некритички према документима и ненаклоно према Вуку. Сасвим друкчије, научно становиште у вези с овим заузима В. Н. Зикин у својој кандидатској дисертацији *Вук Караджич и русская наука* (Страница из историји русско-славјанских одношењих), Ленинград, 1949 (Рукопис се налази у библиотеци „В. И. Ленин“ у Москви).

⁹ Уп. Љ. Стојановић, нав. дело, 308.

¹⁰ У прецртаном делу већ навођеног писма А. С. Шишкову Вук, између осталог, каже: „...къ исходатайствованію онаго [паспорта], надѣюсь не будетъ никакія непреодолимыя препятствія [...]“ (*Вукова преписка*, III, 517).

¹¹ Андреј Иванович Толстој, државни саветник и тверски вицегубернатор 1809—1819 (За податке сам захвалан Главној архивској управи [...] СССР).

Бенкендорфу.¹² Вука држе и у Србији и у Аустрији — указује достављач — за аустријског шпијуна: према томе, не би требало изаћи у сусрет његовој молби за пасош. Око овог питања заподела се потом кореспонденција између А. Х. Бенкендорфа и А. С. Шишкова. У међувремену, Бенкендорф је упознао и цара¹³ с тим. Предмет је окончан закључком шефа полиције да би Вуку требало одрећи услугу поводом молбе за пасош због неповољних обавештења из Беча о њему.¹⁴

О самом достављачу нема довољно података. Знамо из писма да је гроф, и то је засада све. Како је, пак, дошао до података у вези с Вуком, у каквом их је својству послао у Петроград, с каквим побуздама, незнано нам је. Е. Бобров пише да је Толстој био посланик у Бечу. В. Н. Зикин, међутим, оспорава то: од 1826. до 1841. ову дужност је — по његовим речима — обављао Д. П. Татишчев. Није ли Толстој био повереник тек основане тајне полиције? Можда је само пренео глас Вукових противника из редова нашег живља? У сваком случају, питања за сад остају без одговора. Једно је, пак, извесно: достава је представљала велику заблуду, да не кажемо смишљену неистину или обману. Увид у архивске документе аустријских полицијских власти потврђују то непобитно. Вук је, наиме, био под присмотром аустријске полиције, у њиховим протоколима добиће и своју сталну рубрику;¹⁵ бечки Цензурни уред ускратио му је двапут 1821. године „*imprimatur*“: није дозволио штампање треће Вукове књиге народних песама ни животописа Милоша Обреновића.¹⁶ Имао је, уз то, неприлика и поводом превода из Библије 1822,¹⁷ а такође у вези с понарађавањем имена светаца у првом годишту свог забавника *Даница* за 1826.¹⁸ Подсетимо се, такође, на податак да су 1823. аустријске власти издале Вуку пасош за Лајпциг с налогом да се по повратку ова „скитница“ протера у Турску.¹⁹ Пошто је добио пензију од руског цара, Вук је, логично, могао само бити ближи Русији, а даљи Аустрији. Но једна оваква потвора, без обзира на њену неоснованост, могла је Вука скупо стати: срећом, цар није ревидирао свој став у вези с пензијом коју је доделио Вуку.

¹² Александар Христофорович Бенкендорф (1783—1844), најблискији сарадник цара Николе I, гроф, један од организатора војно-полицијске диктатуре. Јануара 1826. изradio „Проектъ обѣ устройствѣ высшей полиціи“. Јула 1826. одређен за начелника III одељења (шефа жандармерије). Организовао је мрежу тајне полиције. Његово је име везано за крвави обрачун с декабристима, а убрајају га међу оне који су организовали убиства песника А. С. Пушкина и М. Ј. Љермонтова.

¹³ Никола I Павлович Романов (1796—1855), руски цар од 1825. до смрти.

¹⁴ Вид. Прилоге, стр. 156.

¹⁵ Љ. Стојановић, нав. дело, 372—373; уп. и његов рад Вук Караџић и Бечка полиција, *Zbornik u slavu Vatroslava Jagića*, Berlin, 1908, 456—463..

¹⁶ Др Алекса Ивић, *Архивска грађа о српским књижевним и културним радницама 1740—1880*, Београд—Суботица, 1926, 202; књ. III, 6—7; др Васил Поповић, Вукова „Грађа за српску историју“ (мотиви за забрану итамања), Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Београд, 1926, књ. VI, св. 2, 228—230.

¹⁷ А. Ивић, нав. дело, 209—215; књ. VI, 263—264 (Гужба Стевана Стратимировића против поменутог Вуковог превода).

¹⁸ А. Ивић, нав. дело, I, 229—236; уп. и др Мираш Кићовић, *Вук о првим српским календарима*, Ковчежић, II, Београд, 1959, 98—105; Aleksander Grabiański, *Verbanning serbische Heiligen- und Festagsnamen aus dem Kalender*, Archiv für slavische Philologie, Berlin, 1909, Bd XXX, 215—227; Kosta Milutinović, *Vuk Karadžić i dalmatinsko vladičanstvo u Zadru*, Radovi JAZU u Zadru, sv. XI—XII, Zadar, 1965, 531—544.

¹⁹ А. Ивић, нав. дело, I, 217—218.

Вук, међутим, није ништа наслуђивао од свега овог. Предмет је већ давно стављен „ad acta“, а он 21. августа 1828. опет напомиње А. С. Шишкову о својој молби. Сваки дан, објашњава даље Вук, све више осећа потребу за руским покровитељством и пасошем: намерава, на писмени позив кнеза Милоша, да иде у Србију, али већ четири недеље узалудно чека пасош од аустријских власти и не зна да ли ће га добити. „Естли ваше високопревосходительство — закључује он — благоизволите ошастливить меня рѣшеніемъ по сему дѣлу, то прошу покорнѣйше, отправить оное въ Вѣну, ибо отъ суди (гдѣ мое семейство останея попрженему) доставится мнѣ легко, естли я и въ Сербиі буду.“²⁰ Одговор је коначно угушио Вукове наде. Веома жали — јавља Шишков — што му није могао издејствовати пасош за Србију „какъ по болѣзнямъ моимъ, такъ и по другимъ причинамъ“. У наставку препоручује Вуку да се сам о пасошу постара, а он, колико год да жели, не може да му испуни молбу.²¹ Проницљиви Вук је, очигледно, схватио речи свог заштитника: у наредном писму га извештава да је добио пасош за Србију, истичући спремност да и у њој послужи њему [А. Шишкову] или Руској академији.²²

Тако је окончана једна од епизода, не и безначајна, у богатом Вуковом животу. Могла је, речено је већ, имати и нежељени обрт, могла је Вука стати руске пензије. С друге стране, да глас подозривог шефа полиције није био претежнији, Вук би, претпостављам, дао знатно богатији прилог тадашњим славистичким сазнањима, пре свега у испитивању јужнијих крајева словенских. С повећаном личном сигурношћу и ауторитетом поданика моћне империје, он би, вероватно, привео у дело своје давнашње намере да упозна и проучи крајња подручја словенског југа, да обиђе и толико жељену Босну и Херцеговину.²³

ПРИЛОЗИ²⁴

1.

АНДРЕЈ ИВАНОВИЧ ТОЛСТОЈ — АЛЕКСАНДРУ ХРИСТОФОРОВИЧУ БЕНКЕНДОРФУ

Беч, 16/28. децембра 1827.

Вук је тражио преко А. С. Шишкова руски пасош ради путовања по јужнословенским крајевима. Њега, међутим, сматрају аустријским шпијуном. Предузима толика путовања иако, тобож, нема материјалних средстава. Не

²⁰ Вук — А. С. Шишкову, Беч, 21. августа 1828 (Вукова преписка, III, 518).

²¹ А. С. Шишков — Вуку, Петербург, 18. новембра 1828 (Исто, 519).

²² Вук — А. С. Шишкову, Беч, 27. априла 1829 (Исто, 520).

²³ Вук — Ф. П. Аделунгу, Темишвар, 9/21. новембра 1822 (Исто, 434); Вук — Ј. Копитару, Земун, 30. децембра 1829/11. јануара 1830 (Исто, I, 357); Вук — Н. И. Надеждину, Беч, 2/14. фебруара 1848 (Русскій архивъ, 1873, VII, 1141—1142).

²⁴ Документи под бр. 2, 3, 4, 6, 7 и 8 налазе се у Централном државном историјском архиву (Лењинград) под сигнатуром — ф. 735, оп. 10, Но 49. Први и пети документ донео је В. Н. Зикин међу прилозима свога, већ навођеног дела, на стр. 304—309, одакле сам их и ја преузео. Његов препис, рекло би се, није у текстолошком погледу сасвим поуздан. И поред упорних настојања, нисам за сада могао доћи до изворног текста двају поменутих докумената, стога их дајем по његовој транскрипцији. — Преписи горњих докумената (сем бр. 5), зацело Е. Боброва, чувају се у Библиотеци Академије наука СССР, сигн. 28-2-133.

крије ни своју намеру о путовању ни своја два писма у којима је молио да му се изда руски пасош, што показује да се не плаши аустријских власти.

Vienne, 16/28 Décembre 1827.

*Demandez à Schichkoff si ce Mr lui a écrit, et s'il lui écrit, qu'il on n'efface rien sans me communiquer la chose.*²⁵

Monsieur,

Je viens d'apprendre qu'un certain Vouk Stéfanovitsch, très connu à St. Petersbourg et auquel Sa Majesté accorde une pension, sollicite de S. E. Monsieur de Chichkoff son passeport de sujet Russe, avec lequel il puisse voyager en Serbie et dans les autres provinces Slaves de la Turquie.

Je profite d'un retard dans l'expédition du courrier pour communiquer cette circonstance à Votre excellence, et la prévenir en même temps que le susnommé Vouk Stefanovitch en généralement regardé soit en Servie, soit en Autriche comme espion de ce Gouvernement.

Son genre de vie et ses courses continuelles dans toutes les Provinces Slaves de l'Autriche, sans qu'il ait pour les faire, ni des moyens pécuniaires, ni de motifs aparens, changent presque les soupçons qu'on a contre lui en certitude les démarches réitérées qu'il fait pour se procurer un passeport de sujet Russe pourraient bien lui avoir été dictées par son Gouvernement, dont les sujets ne sauraient entreprendre de voyages en Serbie sans s'exposer à la haine et au ressentiment des habitans. Au surplus Vouk Stéf. ne fait point mystère ici, ni de son projet de voyage, ni des deux lettres qu'il a écrites à S. E. Monsieur de Chichkoff pour obtenir un passeport de sujet Russe, ce qui prouve qu'il a des raisons pour ne pas craindre de faire connaitre cette circonstance à son Gouvernement.

Ces informations sur Vouk Stéf. me paraissant pouvoir servir de motif suffisant pour ne pas lui accorder de passeport je me suis empressé de les faire parvenir à la connaissance de Votre Excellence.

Agrééz l'assurance de la haute considération et du respectueux dévouement avec lesquels j'ai l'honneur

d'être

Monsieur
de Votre Excellence le très humble
et très obéissant serviteur

C[om]te A. Tolstoy

2.

А. Х. БЕНКЕНДОРФ — АЛЕКСАНДРУ СЕМЈОНОВИЧУ ШИШКОВУ

Петроград, 5/17. јануара 1828.

Обавештен је писмом из Беча да је неки Вук Стефановић тражио пасош у својству руског поданика. Моли га да не подржава Вукову молбу и да га извести о њој.

²⁵ Текст штампан курзивом дописао је сам адресат, А. Х. Бенкендорф.

№ 135.

6 Января 1828.

Милостивый Государь,
Александръ Семеновичъ!

Освѣдомясь письмомъ изъ Вѣны, что нѣкто Вукъ - Стефановичъ, извѣстный въ С. Петербургѣ и пользующійся ВСЕМИЛОСТИВѢЙШИМЪ пансіономъ, обратился съ просьбою къ Вашему Высокопревосходительству о снабженіи его паспортомъ, въ качествѣ Россійскаго подданнаго, для путешествія въ Сербіи и другихъ Славянскихъ, областяхъ, состоящихъ во владѣніи Порты.

Въ слѣдствіе сего я покорнѣйше Васъ, Милостивый Государь, прошу въ случаѣ поступленія на имя Ваше таковой просьбы, не давать оной никакого хода; но почтить меня благосклонно сообщеніемъ таковой. —

Съ совершеннымъ почтеніемъ и преданностію честь имѣю быть
Вашего Высокопревосходительства

покорнѣйшій слуга
А. Бенкендорфъ.

№ 35.

5. Генваря 1828.

Его Высокоб[лагородію] А. С. Шишкову.

[дуж леве маргине:] Г. Министръ приказалъ: увѣдомить Генерала Бенкендорфа, что доселѣ таковаго прошенія не поступало. Когда скоро поступить, то онъ не оставитъ препроводить оное къ Его Прев[осходительст]ву. 6 янв. 1828

3.

А. С. ШИШКОВ — А. Х. БЕНКЕНДОРФУ

Петроград, 6/18. януара 1828.

Није добио до тада Вукову молбу; ако је добије, саопштиће му о њој.

По № 135.

Секретно.

Милостивый Государь Александръ Христофоровичъ.

На отношеніе В[аше]го Прев[осходительст]ва отъ 5 сего Января, № 35, послѣшаю увѣдомить, что упоминаемаго Вами прошенія отъ Вука - Стефановича изъ Вѣны я доселѣ не получалъ. Въ случаѣ же поступленія онаго на мое имя, я не премину сообщитъ оное В[аше]му Прев[осходительст]ву.

Съ соверш[еннымъ] почт[еніемъ] и преданностію имѣю честь быть,

Вашего Прев[осходительст]ва
покорнѣйшій слуга
подписалъ: Александръ Шишковъ. Вѣрно: Романовъ.

№ 29.

6. Января 1828.

Его Прев[осходительст]ву А. Х. Бенкендорфу.

4.

А. С. ШИШКОВ — А. Х. БЕНКЕНДОРФУ

Петроград, 2/14. фебруара 1828.

Доставља оригинал Вуковог писма од 10. децембра 1827, с два прилога и Даницом за 1828. годину. Његове научне заслуге дају му пуно право и на захвалност Руса. Због тога је добио и пензију од руског цара. Моли да му се врати послато писмо, прилози и Даница.

По № 842.

Секретно.

Милостивый Государь Александръ Христифоровичъ!

Освѣдомясь, что Вукъ - Стефановичъ Караджичъ намѣренъ путешествовать, въ качествѣ Россійскаго подданнаго, въ Сербіи и въ другихъ Славянскихъ областяхъ, состоящихъ во владѣніи Порты, — Ваше Превосходительство отъ 5 минувашаго Генваря требовали, дабы я, въ случаѣ поступленія на имя мое просьбы отъ Караджича, о снабженіи его паспортомъ, не давая оной никакого хода, сообщилъ такую Вамъ.

Препровождая у сего въ подлинникѣ къ Вашему Превосходительству полученное мною вчера отъ помянутаго Вука Стефановича Караджича письмо отъ 10 Декабря 1827 года съ слѣдующими къ оному двумя приложеніями и съ книгою на Сербскомъ языкѣ подъ названіемъ: *Даница за годину 1828*, — нужнымъ считаю увѣдомить, что сей Ученый филологическихкими изслѣдованіями своими и неутомимымъ трпѣніемъ въ изысканіи всего, могущаго пролить нѣкоторый свѣтъ на происхождение и образование языка Славянскаго и происшедшихъ отъ него нарѣчій, приноситъ знатительную пользу Славянскои словесности вообще. Десять различныхъ, изданныхъ имъ на сей конецъ и представленныхъ въ ИМПЕРАТОРСКУЮ Россійскую Академію сочиненій, заслужили справедливое одобреніе просвѣщенной Европы и дали ему полное право на признательность нашихъ соотечественниковъ.

Вукъ Стефановичъ Караджичъ, состоя сверхъ того въ перепискѣ со мною по ученымъ предметамъ, относительнымъ къ занятіямъ Россійской Академіи, исполняетъ сіе съ особеннымъ усердіемъ и снабжаетъ Академію разными Иностранными на Славянскихъ нарѣчійхъ книгами.

Имѣя въ виду, что всѣ Иноземные Славяне сохраняютъ къ Россіи особенное уваженіе и ГОСУДАРЕИ Ея почитаютъ всегдашними своими покровителями, я осмѣлился всеподаннѣше представить на благоусмотрѣніе ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА труды сего, единоплеменнаго намъ ученаго, испрашивая ему пособія. Въ слѣдствіе сего въ 4 день Іюня 1826 года состоялся ВЫСОЧАЙШИИ Указъ о производствѣ Караджичу по 100 червонныхъ въ годъ изъ Государственнаго Казначейства.

Слѣдующіе къ письму Караджича два приложенія и книгу, какъ, вѣроятно, ненужная для Вашего Превосходительства, я покорнѣше прошу, по рассмотрѣніи оныхъ, возвратити мнѣ.

Съ совершеннымъ почтеніемъ и преданностію имѣю чест быть

Вашего Превосходительства
покорнѣйшій слуга
Александръ Шишковъ.

[подписаль]:

Вѣрно: Коллежскій секретарь Романовъ
№ 187.

2 Февраля 1828.

5.

А. Х. БЕНКЕНДОФ — ЦАРСКОЈ КАНЦЕЛАРИЈИ

Петроград, 5/17. фебруара 1828.

Препричава писма А. Толстоја и А. С. Шишкова.

Графъ Толстой, увѣдомивъ меня изъ Вѣны, что нѣкто Вукъ Стефановичъ, извѣстный въ С.-Петербургѣ, и получающій отъ Россійскаго правительства пенсіонъ, обратился къ Адмиралу Шишкову, о снабженіи его паспортомъ, какъ Россійскаго подданнаго, для путешествія въ Сербіи и другихъ славянскихъ владѣніяхъ Порты, и что сей Стефановичъ, считается въ Сербіи, и Австріи, шпиономъ Австрійскаго правительства.

Родъ жизни и беспрестанныя поездки его въ славянскія области Австріи, безъ какихъ-либо явныхъ причинъ, подтверждаютъ справедливость сего предположенія, тѣмъ болѣе, что онъ не имѣетъ денежныхъ средствъ, нужныхъ для столь частыхъ путешествій. Онъ домогается получить паспортъ Россійскаго подданнаго, вѣроятно по внушенію своего правительства, ибо подданный Австрійскій, не можетъ прибыть въ Сербію не подвергаясь нѣнависти и преслѣдованію жителей. Графъ Толстой присовокупляетъ къ сему, что по его мнѣнію, они уваженія достаточны, для отказанія Вуку Стефановичу, въ просимомъ имъ паспортѣ.

Вслѣдствіе сего я отнесся къ Адмиралу Шишкову о увѣдомленіи меня, получилъ ли онъ просьбу Стефановича по сѣму предмету, и просилъ его не давать оной никакого хода, до предварительнаго сношенія со мною.

Нынѣ Министръ Просвещенія, сообщивъ мнѣ два письма, полученныя имъ отъ Вука Стефановича: 1, о вышеупомянутомъ паспортѣ, для литературнаго путешествія по южнымъ славянскимъ краямъ.

2, о дозволеніи посвятить Адмиралу Шишкову издаваемую имъ на 1828 год. Даницу, пишетъ, что Вукъ Стефановичъ Караджичъ учеными своими изысканіями приносить великую пользу славянской словесности. Десять изданныхъ имъ и представленныхъ въ Россійскую Академію сочиненій, заслужили справедливое одобреніе просвещенной Европы и дали ему полное право на признательность нашихъ соотечественниковъ.

Вукъ Стефановичъ, состоя съ нимъ въ перепискѣ по ученымъ предметамъ, относительнымъ къ занятіямъ Россійской Академіи, исполняетъ сіе съ особеннымъ усердіемъ и снабжаетъ Академію разными иностранными на славянскихъ нарѣчіяхъ книгами.

Министръ народнаго просвещенія, имѣя въ виду, что всѣ иностранные славяне сохраняютъ къ Россіи особенное уваженіе и государей ея почитаютъ всегдашними своими покровителями, представляя Вашему Императорскому Величеству труды сего единоплеменнаго намъ ученаго, испрашивая ему пособія, и вслѣдствіе сего въ 4 день Іюня 1826, состоялся Высочайшій указъ о производствѣ Караджичу по 100 червонцевъ ежегодно, изъ Государственнаго Казначейства.

5-го Февраля 1828.

Генераль адъютантъ
Бенкендоршъ

[На левој маргини првог листа написано:]

Государь Императоръ изволилъ читать — 8 Февраля 1828.

[Подно истог листа:]

1828. К 10. 23. К 31.

[Всподданнѣйшіе доклады III-го отдѣленія собственной Его Императорскаго Величества канцеляріи за 1828 год., стр. 54]

6.

А. Х. БЕНКЕНДОРФ — А. С. ШИШКОВУ

Петроград, 10/22. фебруара 1828.

Враћа му Вуково писмо од 10. децембра 1827, прилоге и Даницу.

№ 1147.

11 фебр. 1828.

Секретно.

Милостивѣй Государь,
Александръ Семеновичъ!

Возвращая при семъ къ Вашему Высокопревосходительству письмо Вука Стефановича Караджича, съ двумя приложеніями и книгою, препровожденные ко днѣ при почтеннѣйшемъ отношеніи Вашемъ, Милостивѣй Государь, отъ 2-го сего Февраля подъ № 187, имѣю честь быть съ совершеннымъ почтеніемъ и истинною преданностію

Вашего Высокопревосходительства
покорнѣйшій слуга
А. Бенкендорфъ.

Г. Министръ заказалъ: Почестъ дѣло сіе конченнымъ. Книга оставлена у Г. Министра 11 Февр[аля] 1828.

[вѣрно, Экспедиторъ фонъ — Фокъ].

№ 523.

10. Февраля 1828.

Его Высокопр[евосходительст]ву А. С. Шишкову²⁷

7.

А. С. ШИШКОВ — А. Х. БЕНКЕНДОРФУ

Петроград, 25. фебруара/8. марта 1828.

Моли за обавештење да ли ће се Вуку издати руски пасош. Сам, пак, подржава Вуково тражење, јер је он познат европском ученом свету и веома је ревностан у снабдевању Руске академије књигама на разним словенским језицима. Пошто му нису познати разлози који сметају да се Вуку да пасош, моли да му саопшти свој став у вези с овим питањем.

По № 842 и 1147.

По секрет[ној] части.

Милостивѣй Государь
Александръ Христофоровичъ!

Получивъ обратно при почтеннѣйшемъ отношеніи Вашего Превосходительства отъ 10 сего Февраля за № 523 подлинное прошеніе Вука Стефановича Карад-

²⁷ После овог следе Вукова писма А. С. Шишкову из Беча од 10. XII 1827, 21. IX 1827, посвета А. С. Шишкову и писмо од 21. IX 1827. Писма су објављена по концептима у III књизи Вукове преписке на стр. 515—517. Посвета пак гласи: Его Высокопревосходительству Гоосподину Министру народнаго просвещенія и Президенту Императорской Россійской Академіи Александру Семјоновичу Шишкову.

жича, о снабженіи его паспортомъ для литературнаго путешествія по южнымъ Славянскимъ Краямъ, состоящимъ во владѣннн, Порты, я покорнѣйше прошу Васъ, Милостивый Государь, почтить меня увѣдомленіемъ находите ли Вы возможнымъ удовлетворить сему прошенію, согласно желанію просителя, или полагаете оставить оное безъ всякаго движенія?

Съ своей же стороны я не нахожу никакого препятствія къ удовлетворенію просьбы Вука Стефановича, но еще полагаю полезнымъ для Славянскаго языка снабдить просимымъ паспортомъ: ибо онъ, какъ я уже имѣлъ честь увѣдомлять Ваше Превосходительство, весьма извѣстенъ въ ученомъ свѣтѣ своими Филологическими изслѣдованіями и неутомимымъ терпѣніемъ въ изысканіи всего, могущаго пролить нѣкоторый свѣтъ на происхождение и образованіе Славянскаго языка и происшедшихъ отъ него нарѣчій. Десять сочиненій, изданныхъ имъ на сей конецъ заслужили справедливое одобреніе просвѣщенной Европы и приобрѣли ему право на совершенную признательность нашихъ соотечественниковъ. Сверхъ того Вукъ Стефановичъ состоя со мною въ перепискѣ по ученымъ предметамъ, относящимся къ занятіямъ Россійской Академіи, исполняетъ сіе съ особенною ревностію и усердіемъ и снабжаетъ оную многими иностранными книгами на Славянскихъ нарѣчійхъ. И наконецъ зная, что всѣ иноземные Славяне сохраняютъ особенное уваженіе и преданность къ Россіи, и Государей ея почитаютъ вѣдшными своими покровителями, я полагаю, что и Вукъ Стефановичъ, исполненъ будучи сверхъ того къ Россійскому Монарху признательностію за ВСЕМИЛОСТИВѢЙШЕ пожалованный ему пансіонъ, питаетъ тѣже чувства къ Россійскому Престолу, и въ предполагаемомъ путешествіи не имѣетъ въ виду другой цѣли, кромѣ пользы Славянскаго языка. — Впрочемъ по неизвѣстности причинъ, препятствующихъ дати ходъ его прошенію, я покорнѣйше прошу Ваше Превосходительство не оставить меня по сему предмету своимъ заключеніемъ.

Съ совершеннымъ почтеніемъ и таковою же преданностію имѣю честь быть

Вашего Превосходительства
покорнѣйшій слуга

Александръ Шишковъ.

Вѣрно: Коллежскій секретарь Романовъ

№ 301.

25 Февраля 1828.

[подно прве стране:] Его Прев[осходительст]ву А. Х. Бенкендорфу

[Забелешка адресата:] Оставить безъ удовлетворенія ибо объ немъ получилъ я изъ Вѣны невыгодныя свѣдѣнія.

8.

А. Х. БЕНКЕНДОРФ — А. С. ШИШКОВУ

Петроград, 2/14. марта 1828.

Пошто је добио неповољне податке о Вуку у политичком погледу, сматра да не би требало удовољити његовој молби.

№ 1707.

4. марта 1828.

Секретно.

Милостивѣй Государь,
Александръ Семеновичь.

Ваше Высокопревосходительство, въ отношеніи отъ 25-го Февраля подъ № 301, извоили требовать мнѣнія моего на счетъ просьбы Г. Вука Стефановича Караджича, о снабженіи его паспортомъ Россійскаго подданнаго, для путешествія по Южнымъ Славянскимъ краямъ: отдавая полную справедливость Г. Караджича заслугамъ на поприщѣ Славянской Словесности, но получа изъ Вѣны весьма невыгодное о немъ свѣдѣніе въ отношеніи политическомъ, я полагаю бы ему въ его просьбѣ отказать.

Представляя о семъ на благоуваженіе Ваше, Милостивый Государь, честь имѣю быть съ совершеннымъ почтеніемъ и преданностію,

Вашего Высокопревосходительства,
покорнѣйшій слуга

А. Бенкендорфъ.

[Вѣрно: Экспедиторъ Фонтъ — Фокъ.]

№ 837.

2. Марта 1828.

Его Высокопр[евосходительств]у А. С. Шишкову.
По секр.[етной] части.

[на левој маргини:] Г. Министромъ принято къ свѣдѣнію

VUK KARADŽIĆ VERSUCHT, SICH EINEN RUSSISCHEN REISEPASS ZU VERSCHAFFEN

Da die Tätigkeit der Reformators der serbischen Schriftsprache, Vuk Stefanović Karadžić, mit zahlreichen Reisen verbunden war, bereitete ihm die Beschaffung der nötigen Reiseausweise häufig bedeutende Schwierigkeiten. Aus diesem Grunde wandte er sich Ende 1827 an den damaligen Vorsitzenden der Russischen Akademie und Kultursminister A. S. Schischkov mit dem Ansuchen, sich dafür zu verwenden, dass ihm ein russischer Reisepass ausgestellt wird. Zu diesem Schritt hatten ihn, zweifelsohne, auch zwei weitere Gründe bewogen: einerseits würde er sich auf seinen Reisen durch Gegenden unter der Türkenherrschaft, wozu auch Serbien zählte, unter dem Schutze des Russischen Kaiserreiches weit sicherer fühlen; andererseits würde ein russischer Pass in den Augen seiner Volksgenossen eine Art Anerkennung und Unterstützung durch das "gleichartige und gleichstämmige" Russland darstellen.

Trotzdem Schischkov dieses Gesuch befürwortete, wurde es vom Kommandanten der Gendarmerie und Chef der Geheimpolizei A. H. Benckendorff, persönlich abgelehnt. Als Begründung benützte er einen Brief von A. Tolstoj aus Wien, der empfohlen hatte, dem Gesuch nicht zu entsprechen, weil Karadžić in Österreich und Serbien als österreichischer Spion galt.

Golub Dobrašinović